Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Filologie – český jazyk

Mgr. **Hana Goláňová**

NÁŘEČNÍ SLOVNÍK JIHOZÁPADNÍHO VSETÍNSKA

DIALECT DICTIONARY OF SOUTHWEST PART OF THE VSETÍN REGION

Teze

vedoucí práce – PhDr. Jarmila Bachmannová, CSc.

2013

V rámci českého jazykového území je možné provádět systematický nářeční výzkum už jen v některých nářečních oblastech, neboť tradiční teritoriální dialekt nenávratně mizí. V severním úseku východomoravské nářeční oblasti bychom našli valašský region, kde se dosud udržuje živý dialekt, odkud je také lexikum shromážděné v *Nářečním slovníku jihozápadního Vsetínska* (dále NSJV). Pocházím ze Vsetínska (jsem autochton z této oblasti), takže znám důvěrně řeč místního obyvatelstva a zkoumat nářeční lexikum v terénu pro mě bylo o to snazší. Další motivací, proč vytvořit právě nářeční slovník, je skutečnost, že ze severního (valašského) úseku východomoravské nářeční oblasti vědecky zpracovaný dialektologický slovník chybí. *Slovník valašského nářečí* (2000, 2007 (CD)), vydaný S. Kazmířem, patří mezi současné nejlepší počiny z řad neodborné veřejnosti, avšak je to spíše heslář evidující lexikum z Valašska (byl sestaven především na základě psaných pramenů), kde schází podrobný popis zachycených lexikálních jednotek. Ze strany odborníků je od F. Svěráka k dispozici monografie *Karlovické nářečí* (1957), kde bylo zaznamenáno též nářeční výrazivo, ale úroveň zpracování slovní zásoby je poplatná době vzniku práce (téměř zde schází exemplifikační část a další náležitosti hesla). K jiné části východomoravské nářeční oblasti se vztahuje *Nářeční slovník Luhačovického Zálesí* od J. Kolaříka (2010) a už mezi slezská nářečí řadíme slovník F. Horečky *Nářečí na Frenštátsku* (1941), který byl v nové doplněné reedici vydán M. Horečkou pod názvem *Tak mluvíme pod Radhoštěn* (2011).

Tato práce si klade za cíl zejména shromáždění a zpracování nářečního lexikálního materiálu na základě současných lexikografických metod. Systematický **nářeční výzkum** probíhal v obcích Liptál, Lhota u Vsetína a Vsetín-Rokytnice v letech 2005–2012. Jazykový materiál byl získán především přímým terénním výzkumem, který se skládal ze tří částí: 1) sběr LJ se zaměřením na nejstarší zjistitelný stav tradičního teritoriálního dialektu (NSJV); 2) sběr LJ se zaměřením na věcněvýzmamový okruh jídlo, pití, kouření (příloha 1); 3) doplňkově sběr pomístních jmen (viz příloha 2 v NSJV). Nářeční výzkum pro NSJV byl prováděn mezi příslušníky nejstarší generace (nad 60 let), místními rodáky, kteří se během života nestěhovali, takže patřili ke starousedlé vrstvě obyvatelstva, spjaté se zemědělským způsobem života nebo s řemeslem. Při sběru nářečního materiálu jsem zaznamenávala jednak spontánní vyprávění mluvčích, na základě čehož byl pořízen zvukový materiál, jenž byl přepsán (viz příloha 3 v NSJV) a následně vyexcerpován. A dále jsem postupovala metodou řízené konverzace podle *Dotazníku pro výzkum českých nářečí* (1964–5), kde jsou zpracovány věcné okruhy slovní zásoby pro ČJA, a podle *Slovníkového dotazníku pro nářečí českého jazyka I-II*

(1954, 1958). U obou uvedených dotazníků jsem pracovala také s obrazovými přílohami. Jako doplňkový způsob k dotazníkové metodě a metodě spontánních vyprávění probíhal sběr materiálu z volného mluveného projevu mluvčích.

Prostřednictvím zmíněného výzkumu se podařilo shromáždit bohatý jazykový materiál, z něhož vznikl **diferenční nářeční slovník** tvořící hlavní část této práce. *Nářeční slovník jihozápadního Vsetínska* prezentuje typ slovníku **lokálního**, **abecedního** a **diferenčního**. Obsahuje 2 027 lexikálních jednotek (dále LJ) základních a 427 odkazových. Při výběru výraziva do NSJV byl uplatněn diferenční přístup, to znamená, že byl získaný lexikální materiál důsledně konfrontován s výkladovými slovníky češtiny (zejména se *Slovníkem spisovného jazyka českého* (dále SSJČ), případně s *Příručním slovníkem jazyka českého* (dále PSJČ)). Diferenční přístup je podrobně popsán v kapitole Metody výzkumu a lexikologická analýza slovní zásoby, o hlavních metodách zpracování NSJV pojednává kapitola Stavba hesel v NSJV.

Úvodní pasáž práce věnovaná **charakteristice zkoumané nářeční oblasti** má spíše orientační ráz. Snaží se přiblížit oblast, kde byl sbírán nářeční materiál, po stránce zeměpisné, dále se pokouší podat obraz místní společnosti prostřednictvím sociokulturní charakteristiky, založené na krátkém historickém přehledu, na demografickém, náboženském a současném vývoji.

Do této práce je zařazen rovněž oddíl popisující **současný stav sledovaného dialektu**, a to především ve vztahu k uvedenému diferenčnímu nářečnímu slovníku. Tuto kapitolu tvoří části věnované **hláskosloví**, **tvarosloví** a **slovotvorbě**, v nichž se snažím podávat kromě základních informací o dialektu, který má archaický ráz a patří mezi nářečí přechodového typu, též údaje o generačních posunech a vývojových tendencích zkoumaného nářečí. Zejména u mladé a střední generace se mluva mění vzhledem k situaci a funkci jazyka. Několikrát za den může docházet k přepínání jazykových kódů mluvčích, míšení standardu a nářečních forem. Starší generace si ještě udržuje archaičtější nářeční podoby, ale s touto generací tradiční teritoriální dialekt bohužel nenávratně mizí. Tím bych ráda zasadila shromážděnou slovní zásobu do širšího kontextu. Vedle sebe se tedy setkávají jevy diachronní a synchronní.

Důležitou kapitolou je oddíl zaměřený na **metody výzkumu a lexikologickou analýzu slovní zásoby z NSJV**. Kromě výše zmíněného diferenčního přístupu při výběru LJ

do nářečního slovníku zde provádím rozbor lexika z mnoha úhlů: co do typů dialektismů, podle územního hlediska (výrazy oblastní, lokální ad.), podle cizorodosti prvků v lexikální soustavě (germanismy aj.), podle významového typu (výrazy nocionální, odborné, expresivní, nářeční synonyma), podle postavení slova v lexikální struktuře a jeho stálosti ve vývoji (prvky centrální a periferní)[1].

Díky areálové lingvistice bylo možno provést i podrobnější **rozbor lexika v souvislosti s územním rozšířením LJ**, a to zejména vzhledem k českému jazykovému území (srovnáním s údaji v *Českém jazykovém atlasu* (dále ČJA)), vzhledem ke slovenskému jazykovému území (srovnáním se *Slovníkem slovenského jazyka* (dále SSJ)) a vzhledem ke karpatskému jazykovému území (srovnáním s *Karpatským jazykovým atlasem* (dále KJA)).

S pomocí ČJA můžeme vydělit nejen vrstvu výrazů společných moravských a slezských, ale i např. skupinu LJ celomoravských, vrstvu LJ východomoravských a slezských, skupinu výrazů pouze východomoravských nebo jen lokálních valašských, takže se nám rozšíření jednotlivých LJ postupně zužuje.

Abych získala alespoň přibližnou představu o počtu **LJ obsažených v NSJV společných se slovenštinou**, podrobila jsem analýze hesla s náslovným A – D, Ď. Uvedená písmena slovníku obsahují 323 základních hesel, z toho 102 hesel mělo odkaz na SSJ, což je 31, 58 % (téměř 1/3 z celkového počtu). Tyto údaje jsou sice orientační, protože jsem v odkazech na SSJ zaznamenávala i homonymii, odlišné, např. hláskové, formy nebo shodné podoby ale odlišné významy LJ. Ovšem i tak je vrstva výrazů obsažených v NSJV, které jsou společné se slovenským jazykem, poměrně početná a bude stát v budoucnu za hlubší výzkum, protože se můžeme dozvědět více o východomoravských nářečích jako přechodovém typu mezi češtinou a slovenštinou; výběrově: *aj, alebo, ancyjáš* ‚neposlušné dítě‘ (SSJ ‚čert‘), *armara, baňa* ‚kamenolom, důl‘, *banovať* ‚litovat‘, *bár(s)-* ‚vyjadřuje libovolnost, rozmanitost, neurčitost‘, *baviť* ‚zdržovat‘, *bídný* ‚slabý, hubený‘ (SSJ *biedny*), *blabotať* ‚nesrozumitelně, hloupě mluvit‘ (SSJ *bľabotať*), *blúskať* ‚házet po někom očima‘ (SSJ *bľuskať*), *bobák* ‚strašidlo, bubák‘, *bočyť sa* ‚vyhýbat se, stranit se‘ (SSJ *bočiť sa*), *bohovať* ‚nadávat, klít‘ ad.

Další specifickou vrstvou lexika zachycenou v NSJV jsou **výrazy spojené s karpatským jazykovým územím**. Mezi severními výběžky Karpat a Dunajem potvrdily

[1] Při analýze nářečního výraziva vycházím z členění slovní zásoby do pěti kategorií, které uvádí Z. Sochová (2001, s. 21).

výzkumy etnografů, historiků i lingvistů existenci karpatské salašnické kultury, která se výrazně projevila i po stránce lexikálně-sémantické. Tzv. **karpatismy** (v NSJV je jich zaznamenáno více než 100) jsou lexikální jednotky spojené s karpatským geografickým prostorem, kde se formovalo, jako jeden ze způsobu obživy, hospodaření založené na pastevectví a salašnictví; např. *aldamáš* ‚hostina, pitka, litkup', *bachory* ‚zvířecí vnitřnosti', *banovať* ‚litovat', *brďisko* ‚strmý svah; kopec', *cap* ‚kozel', *cárek* ‚ohrazené místo ve chlévě', *čagan* ‚hůl', *čeťina* ‚chvojí', *domikát* ‚druh polévky z uležené brynzy n. sýra', *grapa* ‚rokle, strž', *grúň* ‚travnatý vrh kopce' ad.). Pohybem obyvatelstva se tato kultura rozšířila až do severních výběžků Karpat, nebyla však spojená s příchodem cizího etnika na naše území.

Význam má i kapitola věnující se problematice **věcněvýznamového zpracování slovní zásoby v nářečních slovnících** a pojmovým (ideografickým) heslářům. Mimo teoretickou část, zaměřenou na onomaziologický přístup ve slovnících, obsahuje tento oddíl také praktickou část, založenou na **mezigenerační komparaci slovní zásoby** věcněvýznamového okruhu jídlo, pití, kouření se zaměřením na podskupiny *poléfka, máčka, kaša, placka* (výsledek tohoto výzkumu je zachycen v příloze 1). Díky srovnání výraziva mezi příslušníky nejstarší generace (nad 60 let) a nejmladší generace (do 30 let) je možno nahlédnout vývojové tendence nářečního lexika ve zkoumaném regionu (viz příloha 1). Přestože byl k výzkumu zvolen běžný pojmový okruh slovní zásoby – jídlo, pití, kouření, tak už zde se u příslušníků mladé generace projevuje neznalost starších vrstev nářečního výraziva spojeného s tradiční kulturou.

V budoucnu bych ráda v tomto výzkumu pokračovala, zapojila do něho více respondentů (pro informátory z řad mladé generace byl vytvořen speciální dotazník) a provedla mezigenerační srovnání v dalších podskupinách uvedeného pojmového okruhu, aby mohl být alespoň z části zmapován posun původního nářečního systému v oblasti slovní zásoby. Případně by bylo možno k výzkumu zvolit jiný věcněvýznamový okruh slovní zásoby z onomaziologickém okruhu II. (podle Halligova-Wartburgova třídění), který se soustřeďuje na člověka. Možností se v tomto směru nabízí dost a provádět výzkum zaměřený na konfrontaci lexika mezi příslušníky nejstarší a nejmladší generace je důležité, protože se nářeční mezigenerační výzkumy většinou zaměřují na rovinu hláskoslovnou a tvaroslovnou.

V závěru kapitoly se krátce zabývám možnostmi využití pojmových (ideografických) heslářů v nářeční lexikografii.

Zpracování lexikálního materiálu v NSJV s sebou přineslo mnoho **otázek**, především **obecně lexikografických**. Podívejme se společně ve formě přehledu na některé z otevřených problémů, které při tvorbě lokálního diferenčního nářečního slovníku vyvstaly (také v souvislosti s existujícími lokálními nářečními slovníky):

1) uvádění gramatických informací u jednotlivých typů LJ (které informace zařazovat do diferenčního slovníku např. u sloves ap.);
2) zachycení výkladu významu a typ výkladové definice (kdy stačí výklad pouze pomocí synonym a kdy je potřebné vyložit LJ podrobně pomocí sémantických příznaků LJ);
3) polysémie LJ a pořadí jednotlivých významů;
4) pojetí synonymie v lokálním diferenčním nářečním slovníku;
5) odkaz na významově souřadné LJ (kohyponyma), významově nadřazené LJ (hyperonyma), na významově protikladné LJ (antonyma) ap.;
6) zpracování jednotlivých slovních druhů (u sloves např. zachycení odlišné vazebnosti; problém synsémantických LJ, které jsou často v lokálních nářečních slovnících zachyceny a zpracovány nesystémově);
7) pojetí víceslovných LJ (slovních spojení a frazeologických LJ);
8) hnízdování LJ (výběr odvozených hesel a jejich zpracování v rámci heslové statě);
9) problém variantnosti LJ (např. zpracování slovotvorných variant);
10) diferenční nářeční slovník a jeho pojetí X lokální slovník relativně úplné slovní zásoby ad.

Některými z těchto otázek jsem se zabývala v kapitole Stavba hesla v NSJV a možná by stály za hlubší analýzu a samostatné teoretické zpracování. Mnohé problémy jsou aktuální nejen ve vztahu k lokálnímu diferenčnímu nářečnímu slovníku, ale rovněž ve vztahu k celoúzemnímu *Slovníku nářečí českého jazyka*, který vzniká v dialektologickém oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

Nový rozměr zpracování výraziva v lokálním nářečním slovníku s sebou nese i **možnost vzniku elektronické verze slovníku**, zejména co do propojení věcněvýznamových vztahů. V budoucnosti počítám i se vznikem elektronické podoby NSJV. Předpokládám také, že jazykový materiál shromáždění v NSJV ještě není zcela uzavřený a že budu jak ve výzkumu, tak i v práci na NSJV dále pokračovat.

Rozlučme se slovy F. Čermáka ze Slovníkářova desatera[2]:

„ ... 5) Žádný slovník není bez chyb, protože slovník je umění možného. Jde o to míru chyb ověřitelně minimalizovat ...;

9) Slovník je přítel, a ne učeně odpudivý povýšenec či podvodník: přes velkou sumu vloženého umu a znalostí musí vycházet vstříc, a ne mást či jen rozmarně napovídat, nakusovat. ...“.

[2] Viz *Manuál lexikografie* (1995, s. 113–114).

UKÁZKOVÁ HESLA

bachor, -a, m.
1. *zvířecí břicho*
2. expr. *velké lidské břicho*: nacpáł sy ten sfúj bachor; srov. břuch
3. živ. os. expr. *tlustý muž*: hospocký býł řádný bachor, sotfa choďíł; srov. bagón 2, bachrál (bachor), bečka 3, břuchál, cfek 2
4. bachory, mn. *zvířecí vnitřnosti*: přy zabíjačce sa z mašýka vybírajú bachory
odvoz.: expr. **bachrál** – k význ. 3; **bachraňa** (expr. *tlustá žena*); srov. bachyňa 2, břuchaňa 1
SSJČ; ALJ (i bachory); Bš (báchory); So; KJA VI (bachory, str. 30)

baňka, -y, ž.; i ml.
skleněná ozdoba na vánoční stromek: barevné baňky; baňky z Irysy; mamka fčéra moseła kúpiď nové baňky na vánočňí stromek
odvoz.: **baňečka**
► Slovo „baňka“ se užívá zejména v tomto významu, v SSJČ jsou u slova „baňka“ uvedeny jiné významy.
SSJČ (v jiných význ.); ALJ; Bš (v jiném význ.)

drahy, drah, ž., pomn.
pozemek ležící ladem n. polní cesta vedoucí k pastvinám a lesům, na níž se také páslo: na draháh zme mjeli postavenú ofčý ohradu; poženež na drahy!
► Toto slovo se užívá také v pomístních názvech (viz příloha 2) – Drahy, Zadňí drahy (Lhota u Vsetína).
SSJČ (draha I); ČJA II-141; ALJ (i drahi, draha); Bš (drahy); SSJ (‚cesta, chodník‘)

sprašný, příd.
1. *březí*: sviňa je sprašná; mycka je sprašná; kočyca je sprašná
2. ve spoj. **sprašný křyvák** *malý kapesní nožík na manikúru*: to były ty zavíráky a ty sprašné křyváky, viz **křyvák**
SSJČ (sprasný, sprašný – ve význ. 1); ČJA III-212 (ve význ. 1); ALJ (i sprašní, sprašná – ve význ. 1); So (sprašny – ve význ. 1); Vo (sprašná – ve význ. 1)

koliký I, zájm.
jak velký: Jeňíčku, koliký sy? – Toliký; srov. toliký
ALJ; Bš; SSJ (koľký)

koliký II, čísl.
kolikátý (v pořadí): kolikýz býł ve škole?
SSJČ; Bš (koľký); SSJ (koľký)

békať, -ču/-ám; -čú/-ajú, ned.; i ml.
1. *bečet (o ovci, koze)*: ofce béčú, mosým jim hoďiť trávy; srov. bečať 1
2. expr. *křičet, řvát (na někoho)*: békáł na ňu gvúli peňezom; srov. blafkať 2, blavýzňať 2, gégať 2, mjačať 2, mjágať 2, palázňať, skřékať/škřékať
dok.: **béknúť**; **nabékať sa**; **obéknúť sa** – viz tam; **vybékať sa** – k význ. 2
odvoz.: **békała** – viz tam; **bekoš** – viz tam; **bekoška** – viz tam; **békáňí**
SSJČ (bekati); ALJ (i békat); Bš (bekat; békat se)

čfáchať, -ám; -ajú, ned.; i ml.
1. *čvachtat, šplouchat*: čfáchá ňe v botách; ♦ čfáchá mu na maják (*leze mu to na mozek*)
2. *stříkat*: nečfáchaj po mje!; srov. čákať, čápať 1, fíkať 1, chfístať, ščŕkať
čfáchať sa
máchat se ve vodě: zaséj saz desy čfáchał ve voďe?; srov. cabrať sa/čabrať sa (cabrať/čabrať), čápať sa (čápať)
dok.: **čfáchnúť** – viz tam
odvoz.: **čfácháňí**
SSJČ (čvachtati, čváchati se); ALJ (čváchať, čváchat); Bš (čváchat); Kt (čvachat); So (čfachač; čfachač se)

hore, přísl.; i ml.
1. *nahoře (na otázku kde)*: ta šatka je hore na skřýňi; hore u súsedú majú zabíjačku
2. *nahoru (na otázku kam)*: daj to hore na kredenc; ve spoj. **hore břuchem**, **hore nohama**, **hore koty**, **hore řyťú** aj. (*být mrtvý*); **hore značky** (*lehnout si na záda*): na Púčynáh zrajú kulovačky (*druh švestek*), obrať sa ty milá hore značky ... (*část lidové písně*); ♦ ruky hore, gaťe dołú, postaviť sa do pozoru! (*říkanka*)
3. ve spoj. **byď hore** *být vzhůru*: tata je už hore
SSJČ; ČJA V-376 (‚nahoře‘), V-377 (‚nahoru‘); Bš; SSJ

spoza, předl. se 2. p.
vyjadřuje směřování z místa za něčím: spoza dveřý vyskočyła kočyca; ♦ hleďeď na nekoho spoza buka (*úskokem, mračit se*)
SSJČ (zpoza); ALJ (i zpoza); Bš (zpoza); Kt (zpoza); So; SSJ

coby I, spoj.
1. *vyjadřuje účel; aby*: tetka ponáhlała, coby přyšła skoro dom
2. *uvozuje substantivní doplněk; jako*: znáł sem ho coby ogara; přyšéł k nám coby starosta opce
SSJČ (co III); ČJA V-345 (‚aby‘), V-357 (‚jako‘ – doplněk); ALJ; Bš (co by); So (co by)

aňi II, část.
vyjadřuje zejm. zápor; ve spoj. **aňi čuť** *ani slyšet*: praviła sem jí to, ale ona aňi čuť; **aňi hňi** *ani krok*; i ml. **ani mrť** *vůbec nic*: aňi mrť pro otca neuďełáł; **aňi škřuť/škřuťi** *ani trochu, ani kousek*, viz **škřuť**
ALJ; Bš (ani – v jiném význ.); Kt (ani – ‚jako‘); So

može, část.
vyjadřuje přitakání, souhlas; ano: chceš křen k temu? – Može; srov. aj II 2, ba/baže, faň II, šak II 2, tož I 2
ALJ; Kt

myc, citosl.
vyjadřuje volání na králíky: myc! myc!
ALJ (i mic); Bš; So (v jiném význ.)

Příloha 1

JÍDLO, PITÍ, KOUŘENÍ
(Věcněvýznamový okruh č. 26)

Nejstarší generace	**nejmladší generace**
26–61	
poléfka	**poléfka**/polífka
hovjezý	hovjezí
kuřý, slepičý	slepičí
uzená	uzená
skopová	*skopová
zasmažená, zasmažeňica *(s jíškou)*	zasmažená, *zasmažeňica
zasmažeňica zeleňinová	zeleňinová
zasmažeňica hřybová, hřybová, hřybovica	**hřibová**, *hřibovica
zemáková/zemjáková/zemňáková	**zemáková**, bramborová, bramboračka
zelová, zelňačka	zelná, zelňačka
rajščatová	*rajščatová, rajská
hrstková *(z různých druhů luštěnin)*	*hrstková
miliónová *(z krupice)*	–
mléčná se záťerkama, záťerky v mléce, strúhánka v mléce *(mléčná s noky)*	mléčná poléfka (*jiný druh*)
pivňí	–
dršťková, dršťkovica	dršťková
zabijačková *(bílá zabijačková)*	zabijačková
ovarovica, prdelačka *(tmavá zabijačková)*	zabijačková, **prdelačka**
kyselica *(kyselá mléčná)*	**kiselica**
střapaňa (*kyselá mléčná se zelím*)	–
hřybová kyselica, hřybovica	**kiselica**
koprová kyselica, koprovica	**kiselica**, koprofka
domikát/donikát *(z brynzy n. sýra)*	–
česnekačka, česnekajda	**česnekačka**, česneková
hrachovica	*hrachovica, hrachová, hrachofka
fazolovica	*fazolovica, fazolová
čočovica/čočkovica	*čočkovica, čočková
kašovica *(z pohanky)*	–
26–64	
máčka	**máčka** x omáčka (na steaky)
hřybová, hřybovica	**hřibová** (**máčka**), *hřibovica
fazolová, fazolovica	**fazolová** (**máčka**), *fazolovica
rajščatová	*rajščatová (m.), rajská (m.)
koprová, koprovica	koprová (m.), koprofka
kedłubová/kerłubová	*kedlubová (m.)
oharková *(okurková)*	–
křenová	křenová (m.)

masová	–
zabijačková	–
sfíčková	sfíčková (m.)
trnková s šúlánkama, zašmúraný regiment, kominářy, *(sladká povidlová s noky)*	**zašmúraný regiment**
paprykáč *(papriková s drůbežím masem)*	**paprikáč**
pajšl *(z vnitřností)*	**pajšl**

26–66

kaša	**kaša**/kaše
pohančená	*pohančená, pohanková
ovesná	ovesná, vločková
prosná *(jáhlová)*	–
žrnová *(obilná)*	–
hrachová, hrachovica	hrachová, *hrachovica
čočková, čočovica	čočka
zemáková, tłučeňáky	**zemáková**, bramborová, **tłučeňáky**
krupičná, krupica	*krupičná, **krupica**/krupice

Pojmová podskupina, která v ideografických heslářích není vyčleněna samostatně:

pagáč, **pagáček**, **placka**	**placka**
zemáková/zemjáková *(ze syrových i vařených br.)*, zemákový/zemjákový pagáček *(ze syr. i vařených br.)*	**zemáková** *(ze syrových i vařených br.)*, bramborová, bramborák
pagáč, pagáček *(z nekynutého těsta)*	*pagáček
křesný pagáček *(z nekynutého nudlového těsta)*	–
báłeš, báłešek *(většinou z vařených brambor)*	–
osúch *(pečená na plotně bez tuku)*	–
podlesňík *(z bramborového těsta pečená na zelném listu)*	*podlesňík
nalévanec *(z kynutého, nebo palač. těsta)*, lívanec	lívanec, palačinka
potpłameňák *(ze zbytku chlebového těsta)*	–

V levém sloupci příslušné podskupiny je zachycena úplná slovní zásoba nejstarší generace, zatímco v pravém sloupci se nachází pouze ta část slovní zásoby mladé generace, která vychází z konfrontace se slovní zásobou nejstarší generace. Podtrženým typem písma odkazujeme na to, že je příslušný výraz zpracován také v diferenčním nářečním slovníku (NSJV). Tučně je u mladé generace zvýrazněno nářeční lexikum, které užívají příslušníci obou generací, hvězdičkou označujeme pasivní znalost lexika. Podoby výrazů zaznamenané v pravém sloupci vycházejí z výslovnosti nejmladší generace, jejíž příslušníci už většinou „y“ nebo „ł“ nevyslovují. Indexy je odkazováno na příslušné místo v ideografickém (pojmovém) hesláři.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BACHMANNOVÁ, J. (1986): K výzkumu a popisu nářeční frazeologie. *Naše řeč*, 69, s. 1–5.

BACHMANNOVÁ, J. (1998): *Podkrkonošský slovník*. Praha 1998.

BACHMANNOVÁ, J. (2011): Regionální nářeční slovník a problémy jeho zpracování (na materiálu z Podkrkonoší). In: Z. Holub – R. Sukač (eds.), *Dialektologie a geolingvistika v současné střední Evropě*. Frýdek-Místek: Kleinwächter, s. 79–87.

BALETKA, L. ad. (1994): *Liptál*. Liptál: Obecní úřad Liptál.

BALETKA, L. (2002): Doba předbělohorská. In: V., Nekuda (red.), *Okres Vsetín*. Brno: Hvězdárna Valašské Meziříčí, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Okresní úřad Vsetín (také CD).

BALETKA, L. (2002): Místopis. In: V., Nekuda (red.), *Okres Vsetín*. Brno: Hvězdárna Valašské Meziříčí, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Okresní úřad Vsetín (také CD).

BALHAR, J. (1981): Bohatost územní diferenciace nářečního lexika a její příčiny. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*. s. 119–124.

BALHAR, J. (1982): Zanikající složky nářeční slovní zásoby. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, A 30, s. 143–148.

BALHAR, J. (1994): Vývoj nářeční zásoby, zvláště zemědělské terminologie. *Naše řeč*, 77, s. 246–251.

BALHAR, J. ad. (1999, 2002, 2005): *Český jazykový atlas 3, 4, 5*. Praha: Academia.

BALHAR, J. ad. (2011): *Český jazykový atlas Dodatky*. Praha: Academia.

BALHAR, J. – JANČÁK, P. ad. (1992, 1997): *Český jazykový atlas 1, 2*. Praha: Academia.

BARTOŠ, F. (1886, 1895): *Dialektologie moravská I, II*. Brno: Matice moravská.

BARTOŠ, F. (1906): *Dialektický slovník moravský*. Praha: Česká akademie věd Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

BĚLIČ, J. (1968): *Přehled nářečí českého jazyka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

BĚLIČ, J. (1972): *Nástin české dialektologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

BĚLIČ, J. – KŘÍSTEK, V. (1954): *Moravskoslovenská nářečí*. Olomouc: Studijní a lidový ústav kraje Olomouckého a Vysoká škola pedagogická v Olomouci.

Česká dialektologická komise (ed.) (1964–1965): *Dotazník pro výzkum českých nářečí*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV.

ČERMÁK, F. (2009a): *Slovník české frazeologie a idiomatiky I-IV. Praha*: Leda.

ČERMÁK, F. (rec.) (2009b): Aleš Klégr: Tezaurus jazyka českého: Slovník českých slov a frází souznačných, blízkých a příbuzných. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. *Slovo a slovesnost*, 70, s. 153–157

ČERMÁK, F. – BLATNÁ, R. (eds.) (1995): *Manuál lexikografie*. Jinočany: Nakladatelství H&H.

DANEŠ, F. ad. (1997): *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia.

DAVIDOVÁ, D. – BOGOCZOVÁ, I. – FIC, K. – HUBÁČEK, J. – CHLOUPEK, J. – JANDOVÁ, E. (1997): *Mluvená čeština na Moravě*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity.

Dialektologická komise České akademie věd a umění (1951): *Pravidla pro vědecký přepis dialektických zápisů českých a slovenských*. Praha: Česká akademie věd a umění.

DOKULIL, M. (1962): *Tvoření slov v češtině I. Teorie odvozování slov*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

DORNSEIFF, F. (1943): *Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen*. Berlin–Leipzig: Walter de Gruyter, 3. vyd.

FIC, K. (1996): K tvoření zemědělských pojmenování v českých nářečích. *Naše řeč*, 79, s. 196–203.
FILIPEC, J. (1953): Synonyma a studium nářeční slovní zásoby. *Naše řeč*, 36, s. 97–109.
FILIPEC, J. (1961): *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
FILIPEC, J. (1973): K otázce sémantického popisu lexikálních jednotek. *Slovo a slovesnost*, 34, s. 78–84.
FILIPEC, J. – ČERMÁK, J. (1985): *Česká lexikologie*. Praha: Academia.
GEERTZ, C. (1973): Thick description: Toward an interpretative theory of culture. In: Geertze, C. (ed.) *The interpretation of cultures*. New York: Basic.
GOLÁŇOVÁ, H. (1997): *Současný stav mluvy v obci Vsetín-Lhota a okolí*. Rkp. magisterské diplomové práce, Slezská univerzita v Opavě.
GOLÁŇOVÁ, H. (2007): Nářeční mluva mladé generace na Vsetínsku. In: V. P. Polách (ed.), *Funkce – funkčnost – funkcionalismus*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 76–81.
GOLÁŇOVÁ, H. (2011a): K věcněvýznamovému zpracování slovní zásoby v nářečních slovnících. In: Z. Holub – R. Sukač (eds.), *Dialektologie a geolingvistika v současné střední Evropě*. Frýdek-Místek: Kleinwächter, s. 106–115.
GOLÁŇOVÁ, H. (2011b): Ke zpracování regionálních lexikálních jednotek v LDB Pralex. In: J. Světlá – A. Jarošová – A. Rangelova (eds.), *Česká a slovenská výkladová lexikografie počátku 21. století*. Brno: Tribun EU, s. 77–84.
GREGOR, A. (1959): *Slovník nářečí slavkovsko-bučovického*. Praha–Brno: Státní pedagogické nakladatelství.
HABOVŠTIAK, A. (1984): *Atlas slovenského jazyka IV. Lexika*. Bratislava: Veda.
HALLER, J. (1969, 1974, 1977): *Český slovník věcný a synonymický I–III*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
HALLIG, R. – WARTBURG, W. von (1952): *Begriffssystem als Grundlage für die Lexikographie*. Berlin: Akademie–Verlag.
HAVRÁNEK, B. (1934): Nářečí česká. In: *Československá vlastivěda III (Jazyk)*, Praha: Sfinx, s. 84–218.
HAVRÁNEK, B. (1924): K české dialektologii. *Listy filologické*, 21, s. 263–271, s. 337–358.
HLADKÁ, Z. (2000): *Přenesená pojmenování rostlin v českých dialektech*. Brno: Masarykova univerzita.
HLAVSOVÁ, J. (1986): Lidová terminologie v systému lexikální zásoby. *Naše řeč*, 69, s. 225–233.
HLUBINKOVÁ, Z. (2010): *Tvoření slov ve východomoravských nářečích*. Brno: Masarykova univerzita.
HODURA, Q. (1904): *Nářečí litomyšlské*. Litomyšl: Nákladem osady a města a okresu Litomyšlského.
HOLUB, J. – KOPEČNÝ, F. (1952): *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Státní nakladatelství učebnic.
HOLUB, Z. ad. (2004): *Doudlebské nářečí a slovník*. České Budějovice: Roční období.
HOREČKA, F. (1941): *Nářečí na Frenštátsku*. Frenštát pod Radhoštěm: Okresní osvětový sbor ve Frenštátě pod Radhoštěm.
HOREČKA, M. (2011): *Tak mluvíme pod Radhoštěm*. Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě Rožnov pod Radhoštěm.
HOSÁK, L. – ŠRÁMEK, R. (1970, 1980): *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I, II*. Praha: Academia.

CHLOUPEK, J. (1954): K tvoření slov v nářečí na Uherskobrodsku. *Vlastivědný věstník moravský*, 9, s. 119–121.
CHLOUPEK, J. (1959): Diferenciace moravskoslovenských nářečí. *Vlastivědný věstník moravský*, 14, s. 80–85.
CHLOUPEK, J. (1971): *Aspekty dialektu*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně.
CHLOUPEK, J. (1986): *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně.
CHLOUPEK, J. – KRÁLÍK, S. – LAMPRECHT, A. – SKULINA, J. – ŠLOSAR, D. – VAŠEK, A. (1954): K diferenciaci moravskoslovenských nářečí a k jejich vztahu k českému národnímu jazyku. *Sborník prací filozofické brněnské univerzity*, A 2, s. 18–31.
IREINOVÁ, M. (2011): Nadnárodní jazykové atlasy a česká dialektologie. In: Z. Holub – R. Sukač (eds.), *Dialektologie a geolingvistika v současné střední Evropě*. Frýdek-Místek: Kleinwächter, s. 157–163.
JANČÁK, P. (2001): K jazykově zeměpisné charakteristice česko–moravských a česko–slezských protikladů v slovní zásobě. *Naše řeč*, 84, s. 175–183
JANIŠ, D. – KOHOUTEK, J. (2002): Středověké osídlení. In: V. Nekuda (red.), *Okres Vsetín*. Brno: Hvězdárna Valašské Meziříčí, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Okresní úřad Vsetín (také CD).
JAROŠOVÁ, A. (2008): Problém uvádzania synoným vo výkladovom slovníku. In: S. Mislovičová (ed.), *Jazyk a jazykoveda v pohybe*. Bratislava: Veda, s. 371-377.
KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. (eds.) (2002): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
KARLÍK, P. – NEKULA, M. – RUSÍNOVÁ, Z. (eds.) (1995): *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
Karpatský jazykový atlas (Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas), I–VII (1987–2003).
KAŠÍK, A. (1908): *Popis a rozbor nářečí středobečevského*. Praha: Česká akademie věd Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
KAZMÍŘ, S. (2000): *Slovník valašského nářečí*. Vsetín: Dalibor Malina.
KAZMÍŘ, S. (2000): J. Misárek-Slavičínský. *Slovník valašského nářečí užívaného na Vsacku ve druhé polovině 19. Století (1850–1900)*. Vsetín: Silvestr Kazmíř.
KAZMÍŘ, S. (2006): F. Fojtík. *Slovník nářečí užívaného na Brumovsku na konci 19. stol*. Vsetín: Silvestr Kazmíř.
KAZMÍŘ, S. (2007): *Slovník valašského nářečí. 1.díl valašsko–český, 2. díl česko–valašský*. Vsetín: Silvestr Kazmíř (CD, aktualizovaná verze 2012).
KLÉGR, A (2000): Rogetův Thesaurus a onomaziologická lexikografie. *Časopis pro moderní filologii*, 82, s. 65–84.
KLÉGR, A. (2008): *Tezaurus jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
KELLNER, A. (1939): *Štramberské nářečí*. Brno: Dialektologická komise při Matici moravské.
KLOFEROVÁ, S. (1994a): K německým výpůjčkám v nářečích. *Slovo a slovesnost*, 55, s. 202–207.
KLOFEROVÁ, S. (1994b): O názvech německého původu v české nářeční zemědělské terminologii. *Naše řeč*, 77, s. 179–185.
KLOFEROVÁ, S. (1995): Adaptace slov cizího původu v českých nářečích. In: P. Karlík – J. Pleskalová – Z. Rusínová (eds.), *Pocta Dušanu Šlosarovi. Sborník k 65. narozeninám*. Boskovice: Albert, s. 117–121.
KLOFEROVÁ, S. (1996): Nářeční slovní zásoba a status spisovnosti. In: R. Šrámek (ed.), *Spisovnost a nespisovnost dnes*. Brno: Masarykova univerzita, s. 142–144.

KOBLIHA, K.: *Dějinné zprávy o Lhotě u Vsetína od roku 1361–1882*. Rkp., vlastní výpisky z archivů.
KOLAŘÍK, J. (1979): Expresivita v nářečním lexiku na východní Moravě. *Jazykovedný zborník 5*. Bratislava: Štátne pedagogické nakladateľstvo, s. 71–76.
KOLAŘÍK, J. (1995): Dialekt na Zlínsku. In: V. Nekuda (red.), *Zlínsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, s. 203–218.
KOLAŘÍK, J. (2010): *Nářeční slovník Luhačovického Zálesí*. Luhačovice: město Luhačovice.
KONEČNÁ, H. (2002): Tzv. moravské krácení, či moravská krátkost? *Slavia*, 71, s. 321–323.
KONEČNÁ, H. (2010): Nářeční pojmenování polévek. *Naše řeč*, 93, s. 95–100.
KOPEČNÝ, F. (1966): Ještě k rumunskému přínosu do valašského slovníku. *Slezský sborník*, 64, s. 250–259.
KOTT, F. Š. (1910): *Dodatky k Bartošovu Dialektickému slovníku moravskému*. Praha: Česká akademie věd Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
KRANDŽALOV, D. (1961): O původu některých domněle rumunských jmen u nás. *Slezský sborník*, 59, 118n.
KRANDŽALOV, D. (1963): *Valaši na Moravě. Materiály, problémy, metody*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
KUCAŁA., M. (1957): *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*. Wrocław: Zakład im. Ossolińskich.
LAMPRECHT, A (1963): *Slovník středoopavského nářečí*. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě.
LAMPRECHT, A. – MICHÁLKOVÁ, V. ad. (1976): *České nářeční texty*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
LAMPRECHT, A. – ŠLOSAR, D. – BAUER, J. (1986): *Historická mluvnice češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
MACŮREK, J. (1959): *Valaši v západních Karpatech v 15. – 18. století*. Ostrava: Krajské nakladatelství v Ostravě.
MACHEK, V. (1968): *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia.
MALINA, I. (1946): *Slovník nářečí mistřického*. Praha: Česká akademie věd a umění.
MATEJČÍK, J. (1975): *Lexika Novohradu*. Martin: Osveta.
MICHÁLKOVÁ, V. (1971): *Studie o východomoravské nářeční větě*. Praha: Academia.
Mluvnice češtiny 1 (1986). Dokulil, M. – Horálek, K. – Hůrková, J. – Knappová, M. – Petr, J. (red.). Praha: Academia.
Mluvnice češtiny 2 (1986). Komárek, M. – Kořenský, J. – Petr, J. – Veselovská, J. (red.). Praha: Academia.
NEBESKÁ, I. (2003): *Jazyk, norma, spisovnost*. Praha: Karolinum, 2. vyd.
NEKUDA, V. (red.) (1995): *Zlínsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně.
NEKUDA, V. (red.) (2002): *Okres Vsetín*. Brno: Hvězdárna Valašské Meziříčí, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Okresní úřad Vsetín (také CD)
PLESKALOVÁ, J. – KRČMOVÁ, M. – VEČERKA, R. – KARLÍK, P. (eds.) (2007): *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia.
Příruční slovník jazyka českého (1935–1957). Praha: Státní (pedagogické) nakladatelství.
REJZEK, J. (2001): *Český etymologický slovník*. Praha: Leda.
RIPKA, I. (1981): *Vecný slovník dolnotrenčanských nářečí*. Bratislava: Veda.
RIPKA, I. (2002): *Aspekty slovenskej dialektológie*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešově.
ROUDNÝ, M. (1952): *Slovník nářečí podle zápisů z Úlibic na Jičínsku*. Praha (rkp. kand. disertace).
SKULINA, J. (1960): O valašském nářečí. *Vlastivědný věstník moravský*, 15, s. 203 –206.

SKULINA, J. (1964): *Severní pomezí moravskoslovenských nářečí.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost (1978). Praha: Academia, 1. vyd.
Slovník spisovného jazyka českého, I–IV (1960–1971). Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1. vyd.
Slovník slovenských nárečí I, II (1994, 2006). Bratislava: Veda.
Slovníkový dotazník pro nářečí českého jazyka I, II (1954, 1958). Praha–Brno: Ústav pro jazyk český Československé akademie věd.
SOCHOVÁ, Z. (1967): Slovní zásoba nářeční a problémy jejího zpracování. *Slovo a slovesnost*, 28, 1967, s. 17–31.
SOCHOVÁ, Z. (2001): *Lašská slovní zásoba*. Praha: Academia.
SVĚRÁK, F. (1957): *Karlovické nářečí*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
SYCHTA, B. (1967–1976): *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej, I-IV*. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład im. Ossolińskich.
ŠLOSAR, D. (1958): Dnešní rozdělení nářečí na východní Moravě. In: *Studie ze slovanské jazykovědy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 387–390.
ŠTIKA, J. (1980) : *Lidová strava na Valašsku.* Ostrava: Profil.
ŠTIKA, J. (2007): *Valaši a Valašsko.* Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm.
ŠVEDOVA, N. J. (ed.) (2004): *Prospekt. Russkij ideografičeskij slovar. Mir čelověka i čelověk v okružajuščem jego mire.* Moskva: RAN.
TRÁVNÍČEK, F. (1926): *Moravská nářečí*. Praha: Národopisná společnost československá.
URBACHOVÁ, E. (2004): *Lidový kroj na Vsetínsku*. Vsetín: Muzeum regionu Valašsko ve Vsetíně.
VAŠEK, A. (1957): Tvoření slov na východním Valašskomezříčsku. *Valašsko*, 6, s. 30–36, 92–99.
VAŠEK, A. (1958): Charakteristika nářečí na Rožnovsku a východním Valašskomezříčsku. In: *Studie ze slovanské jazykovědy*. Státní pedagogické nakladatelství, s. 391–398.
VAŠEK, A. (1967): *Jazykové vlivy karpatské salašnické kolonizace na Moravě.* Praha: Academia.
VAŠEK, A. (2002): Lidová mluva. In: V. Nekuda (red.), *Okres Vsetín*. Brno: Hvězdárna Valašské Meziříčí, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Okresní úřad Vsetín (také CD).
VOJTOVÁ, J. (2002a): Perspektivy nářeční lexikografie. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, A 50, s. 105–110.
VOJTOVÁ, J. (2002b): Problematika nářečního slovníku. In: Z. Hladká – P. Karlík (eds.), *Čeština – univerzália a specifika* 4, s. 367–369.
VOJTOVÁ, J. (2008): *Slovník středomoravského nářečí horského typu*. Brno: Masarykova univerzita.
VOJTOVÁ, J. (2011): K problematice nářeční terminologie. In: Z. Holub – R. Sukač (eds.), *Dialektologie a geolingvistika v současné střední Evropě*. Frýdek-Místek: Kleinwächter, s. 209–215.
VÁŽNÝ, V. (1934): Nářečí slovenská. In: *Československá vlastivěda III (Jazyk).* Praha: Sfinx, s. 219–310.
ZIMA, J. (1961): *Expresivita slova v současné češtině.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.